

**ЛЮДИНА І ПРИРОДА В ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА ГУЦАЛА (НА ПРИКЛАДІ ОПОВІДАНЬ «СКАЖЕНИЙ ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ СОБАКА», «РУДНЯ»)****MAN AND NATURE IN THE WORK OF YEVGENY HUTSAL (ON THE EXAMPLE OF THE STORIES “MAD CHERNOBYL DOG”, “RUDNYA”)****Онищенко І.В.,***orcid.org/0000-0003-0672-0570**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри початкової освіти**Криворізького державного педагогічного університету*

У статті на основі аналізу оповідань Євгена Гуцала «Скажений чорнобильський собака», «Рудня» зроблено спробу творчо осмислити проблеми взаємозв'язків людини і природи, негативних наслідків людської поведінки для екосистеми, впливу Чорнобильської аварії на життя та здоров'я людей і тварин, необхідності адаптації людей і тварин до нових природних умов. З'ясовано, що в Чорнобильських оповіданнях Євгена Гуцала відображено трагедію кризь призму дитячого світогляду, зосереджено увагу на внутрішньому стані героїв, осмислено наслідки негативного впливу чорнобильського вибуху на життя дітей, які втратили свої домівки і рідних людей та намагаються адаптуватися в післяатомний період. Визначено, що лейтмотивом досліджуваних творів є переосмислення взаємодії людини і природи, шляхів взаємопроникнення сфер «людина» і «природа», розуміння об'єктивності збереження природи задля існування людини у всесвіті, пошук гармонії з природою. Письменник переконує в необхідності гармонійного співіснування людини і природи, усвідомлення власної відповідальності кожного за збереження планети в цілому, раціонального використання природних багатств для сьогодення та майбутнього. Зроблено висновки, що в оповіданнях Євгена Гуцала «Скажений чорнобильський собака», «Рудня» порушуються глобальні екологічні проблеми, спричинені аварією на Чорнобильській АЕС, а також проблеми украденого Чорнобилем дитинства, втрати віри в майбутнє, незахищеності дітей і тварин перед жорстокістю законів виживання. З'ясовано, що дитяче сприйняття жажливих подій Чорнобильської катастрофи є шляхом до пізнання природного середовища, сутності ворожого світу, що породжує трагізм долі персонажів. Розкрито роль та значення збірки оповідань Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля» у вихованні емпатійної людини в оточенні природи, формуванні екологічного мислення та екологічного світогляду дітей.

**Ключові слова:** література для дітей та юнацтва, природоорієнтовна література, природа, Чорнобиль, Чорнобильська катастрофа, екологічна проблематика, екологічне мислення, екологічний світогляд, світ дитини.

The article, based on the analysis of Yevhen Hutsalo's short stories «Mad Dog of Chornobyl» and «Rudnia», attempts to creatively comprehend the problems of the relationship between humans and nature, the negative consequences of human behavior for the ecosystem, the impact of the Chornobyl accident on the life and health of people and animals, and the need for people and animals to adapt to new environmental conditions. It is established that Yevhen Hutsalo's Chornobyl stories reflect the tragedy through the prism of a child's worldview, focus on the internal state of the characters, and comprehend the consequences of the negative impact of the Chornobyl explosion on the lives of children who lost their homes and relatives and are trying to adapt in the post-nuclear period. It is determined that the leitmotif of the researched works is the rethinking of the interaction between human and nature, the ways of interpenetration of the spheres of «human» and «nature», understanding the objectivity of preserving nature for the sake of human existence in the universe, and the search for harmony with nature. The writer convinces of the need for harmonious coexistence of human and nature, awareness of everyone's own responsibility for the preservation of the planet as a whole, and the rational use of natural resources for the present and the future. It is concluded that Yevhen Hutsalo's stories «Mad Dog of Chornobyl» and «Rudnia» raise global ecological problems caused by the Chornobyl accident, as well as the problems of childhood stolen by Chornobyl, loss of faith in the future, and the vulnerability of children and animals to the cruelty of the laws of survival. It has been found that children's perception of the horrific events of the Chornobyl disaster is a way to cognition of the natural environment, the essence of the hostile world, which gives rise to the tragedy of the characters' fate. The role and significance of Yevhen Hutsalo's collection of short stories «Children of Chornobyl» in the education of an empathetic person surrounded by nature, the formation of ecological thinking and ecological outlook of children are revealed.

**Key words:** literature for children and youth, nature-oriented literature, nature, Chornobyl, Chornobyl disaster, ecological issues, ecological thinking, ecological outlook, child's world.

**Постановка проблеми.** У другій половині ХХ століття особливо значимими стали питання гармонійного співіснування людини та природи, проблеми відповідального ставлення до довкілля та збереження природи для нащадків. Науково-технічний прогрес, упевненість людини в її владі над природою призвели до катастро-

фічних наслідків, що, у свою чергу, спонукало митців стати на захист екології. Однією з найтрагічніших і найстрашніших катастроф в історії людства, яка випала на долю українського народу, є Чорнобильська катастрофа. Аварія на Чорнобильській АЕС стала не лише частиною національної історії, а й привернула увагу діячів

культури і мистецтва до аналізу екологічних загроз і проблем, жахливих наслідків екологічної катастрофи, до розв'язання практичних завдань у царинах охорони природи.

Останнім часом актуальним є екоцентричне дослідження літературних творів, аналіз художніх текстів крізь призму екокритики, інтерпретація ключових екологічних мотивів, визначення взаємозв'язків екології і літератури, осмислення проблем екологічного середовища, розкриття ролі художніх творів про природу та довкілля у формуванні екологічної свідомості особистості. Як слушно зауважує Л. Статкевич: «Екоцентрована література виходить за межі розгляду суто наукових проблем, адже вона залучає значно ширше проблемне поле та активізує переосмислення різних суспільних, політичних та психологічних питань; по-друге, в ній зазвичай наявні такі риторичні та нарративні засоби, які сприяють чіткому відображенню екологічно орієнтованої авторської картини світи» [11, с. 102]. Отже, проблема переосмислення зв'язку людини і природи, негативних наслідків людської поведінки для екосистеми є актуальною та потребує етико-філософського аналізу й потрактування.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Тема Чорнобильської катастрофи продовжує активно освоюватися у художніх творах українських письменників. Глобальній катастрофі людства присвятили свої художні твори Анатолій Андржеєвський, Павло Ар'є, Віктор Васильчук, Олег Векленко, Олесь Гончар, Леонід Горлач, Леонід Горч, Євген Гуцало, Станіслав Дворницький, Анатолій Демський, Іван Драч, Теодозія Зарівна, Світлана Йовенко, Юрій Іздрик, Маркіян Камиш, Віктор Кордун, Ліна Костенко, Катерина Міхаліцина, Микола Луків, Борис Олійник, Дмитро Павличко, Сергій Плохій, Володимир Шовкошитний, Григорій Штонь, Юрій Щербак, Володимир Яворівський та ін. Письменники прагнули розповісти про справжній перебіг подій і їхні катастрофічні наслідки, про вплив чорнобильського вибуху на життя і здоров'я українських людей та про те, як склалася їхня подальша доля.

Тема Чорнобильської катастрофи є центральною в творчості українського письменника Є. Гуцала. У доробку автора є твори різних жанрів, але найбільший інтерес для нас становить природоорієнтована література, зокрема дитячі твори, для яких провідною є Чорнобильська тема. Літературна творчість Є. Гуцала, присвячена Чорнобильській катастрофі та її жахливим наслідкам, була предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, О. Антонюк і О. Олександренко

досліджують особливості функціонування лексики на позначення кольорів у творах про дітей Чорнобиля [1], О. Деркачова і А. Бойчук висвітлюють особливості змалювання світу дитини після Чорнобильської катастрофи [5], М. Варданян здійснює екокритичний аналіз Чорнобильських оповідань Є. Гуцала [13], І. Голубовська досліджує засоби осмислення впливу чорнобильської аварії на життя дітей [2], М. Лучицька аналізує особливості нарративу оповідання Є. Гуцала «Скажений чорнобильський собака» [8], М. Кіреєва досліджує символіку імені та значення кольору у збірці оповідань Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» [7; 8], Н. Морозюк аналізує поняття добра і зла в Чорнобильських оповіданнях [9], М. Черноусова репрезентує екологічні проблеми збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» [12] та ін.

Отже, творчість Є. Гуцала, присвячена чорнобильській темі, протягом багатьох років перебувала в полі зору науковців, однак тема людини і природи, впливу Чорнобильської аварії на життя дітей і тварин не знайшла ґрунтовного вивчення. Природа, як відомо, – це жива істота, котра уособлює не тільки душевний спокій та гармонію, а й призводить до катастрофічних наслідків та стихійних руйнувань. Отже, актуальність теми наукової розвідки зумовлена потребою художнього потрактування ідейного змісту чорнобильських оповідань Є. Гуцала, пов'язаних із глибоким етико-філософським осмисленням складних зв'язків людини і природи.

**Постановка завдання.** У нашому дослідженні ми зосередимося на аналізі дитячих творів Є. Гуцала «Скажений чорнобильський собака», «Рудня» зі збірки оповідань «Діти Чорнобиля» та зробимо спробу обґрунтувати екологічні проблеми, спричинені Чорнобильською аварією, зокрема проблеми взаємозв'язків людини і природи, негативних наслідків людської поведінки для екосистеми, впливу Чорнобильської аварії на життя дітей і представників тваринного світу, а також інтерпретуємо проблеми дитячого сприйняття травматичного досвіду Чорнобильської катастрофи.

Мета запропонованої статті – аналіз взаємодії людини і природи в оповіданнях Є. Гуцала «Скажений чорнобильський собака», «Рудня». Завдання – розкрити питання взаємозв'язку екології і літератури на прикладі письменницької творчості Є. Гуцала; здійснити аналіз оповідань Є. Гуцала та інтерпретувати ключові екологічні проблеми, спричинені Чорнобильською аварією; розкрити роль та значення художніх творів Є. Гуцала у вихованні емпатійної людини в оточенні природи, формуванні екологічного мислення та екологічного світогляду дітей.

**Виклад основного матеріалу.** Євген Гуцало – український письменник, публіцист, кіносценарист, журналіст, автор численних поетичних збірок, романів, повістей, оповідань, публіцистичних і літературно-критичних виступів, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка. І хоча більшість творів письменника адресовані дорослому читачеві, найбільше автор любив писати для дітей і про дітей. Погоджуємося з думкою Л. Вороніної, дослідницею творчості письменника, яка слушно зауважує, що «особливе місце у творчості Євгена Гуцала займають твори для дітей, героями яких є не лише хлопчики і дівчатка, а й лелеки та жайвоньки, зайці й білченята, золотоголові соняшники і блакитні дзвіночки...» [4, с. 10].

Є. Гуцало був переконаний, що дитяче сприйняття подій Чорнобильської катастрофи є шляхом до пізнання сутності життя, трагічного буття українського народу. Письменник живе дитячою вірою в те, що світ побудований таким чином, що завжди знайдеться той (людина чи тварина), хто здатний без вагань допомогти, захистити і врятувати від загибелі. Ю. Сердюк у передмові до збірки оповідань «Діти Чорнобиля» зазначив, що «Трагедія Чорнобиля – основний зміст цієї книжки. Україна після атомної катастрофи. 1986 року стала скорботною чорнобильською матір'ю для українського народу, і весь світ живої природи став її невинною жертвою. Книга Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» – це правдиві розповіді про трагічне буття юних героїв – уже після Чорнобиля» [3, с. 2].

В оповіданні «Скажений чорнобильський собака» Є. Гуцало екологічні мотиви проектує на багаторівневі взаємозв'язки людини і природи, які в художньому баченні письменника постають, з одного боку, як автономні, а, із іншого боку, як взаємозалежні. У творі природа постає, з одного боку, потужним джерелом душевних сил, наснаги і віри в краще майбутнє, а з іншого – порятунком від переживань, страхів і тривоги. Пейзажні деталі передають духовну атмосферу оповідання, посилюють настрої твору, а також налаштовують читача на сприйняття тієї емоції, яку в той момент переживає герой. Н. Резніченко у статті «Дитяча психологія у творах Є. Гуцала» підкреслює: «Опис природи – це пряма паралель до роздумів дитини, її психологічного стану <...> Природа в письменника допомагає по-справжньому замислитися над філософією життя, його вічними проблемами» [3, с. 250].

У досліджуваному оповіданні автор утворює думку про взаємозв'язок усього живого, спонукає читача замислитися над істинними цінностями

життя, закликає гуманно і милосердно ставитися до світу тварин. Події твору відбуваються після аварії на Чорнобильській АЕС. Головний герой твору Грицько – звичайний хлопчик, який по-своєму, по-дитячому, відчуває і розуміє наслідки Чорнобильської аварії та загальний хаос в післяатомний період. У Грицька є вірний і відданий друг собака Пальма, яка теж, як і хлопчик, втратила свій колишній світ. Грицько дарує Пальмі новий світ замість того, який був до Чорнобильської катастрофи, і цей новий світ для собаки є кращим: вона знайшла притулок у новій родині Грицька, відчула його любов, доброту і турботу.

В оповіданні показана драма собаки Пальми, яку колишні господарі після вибуху на Чорнобильській АЕС прив'язали до дерева і залишили помирати, виїжджаючи з Чорнобиля: «*То ж чорнобильські люди її загубили, ген отам за селом прив'язали до верби. Прив'язали – а самі гайда машиною світ за очі від Чорнобиля та від своєї суки*» [3, с. 7]. Грицько урятував Пальму від неминучої загибелі, потоваришував із нею і весь час турбувався про неї і про її новонароджених цуценят. Із того часу в житті собаки йтимуть поруч милосердя і жорстокість, турбота і байдужість, щирість і підступність.

Дуже тепло, із трепетом Є. Гуцало зображує любов хлопчика до одноокого, кривого, покаліченого та ще й чорнобильського собаку. І Пальма відчула цю справжню любов і щиру турботу: «*А вона виходить із-за комори й тюпає назустріч Грицькові. Руда, патлата, весь час відхиляє веселу, з роззявленою пащею морду вбік, аби краще дивитися вперед здоровим правим оком, хвіст запобігливо-покірно опущено до землі*» [3, с. 4], «*Грицько гладить долонею собаку поміж вухами, Пальма вдоволено примружується, шкіра на голові тремтить, вуха сіпаються, хвіст спроквола звивається по землі*» [3, с. 4], «*Пальма вищирює ікла, наче всміхається радісно...*» [3, с. 10]. Ця дитяча любов на тлі Чорнобильської трагедії сприймається загострено, дещо гіперболізовано.

Односельці Грицька не розуміють його дружби і спілкування зі скаженим, нещасним, опроміненим і заразним собакою. І це нерозуміння з боку дорослих є незрозумілим маленькому героєві. Розмірковуючи про життя Пальми, дитина не розуміє байдужості, жорстокості і прагматичності дорослих: «*А хіба ти в чомусь винувата, Пальмо? Ти ні в чому не винувата, геть ні в чомісіньку. То чого ти маєш так страждати?*» [3, с. 16]. Дійсно, зовнішній вигляд Пальми не є ідеальним: у неї сліпе ліве око і крива задня лапа: «*осліпла на ліве око*» [3, с. 3],

«окривіла на задню лапу» [3, с. 3], однак, на відміну від своїх односельців, Грицько не помічає цих фізичних вад та потворного й скаліченого вигляду собаки, адже для нього Пальма є найкращою і найвідданішою. Із цього приводу влучно висловилася М. Лучицька: «Мікросвіт старої Пальми та маленького хлопчика – образ-символ істинної дружби: обидва здатні без вагань прийти на допомогу один одному, захистити, коли є загроза життю, врятувати від неминучої втрати» [8, с. 179].

Хлопчика опанував страх, якого він згодом мужньо долає: з його Пальмою може статися непередбачувана і страшна подія – дід Кирило втопить новонароджених цуценят: «Потоплю вам цуценят у копанці, як тільки приведе. Як тільки приведе, зразу й кличте мене. У копанці за селом утоплю» [3, с. 9], «– Ти що, з реактора вирвалася? Здихай уже швидше» [3, с. 9]. Заради дружби із Пальмою Грицько готовий конфліктувати із жорстоким і байдужим світом дорослих. Хлопчик понад усе намагається врятувати майбутніх цуценят Пальми від неминучої загибелі: «– Не здихай, Пальмо, чуєш? Не здихай! Обіймає Пальму, вона лижє йому обличчя» [3, с. 9], «– Я тебе не дам скривдити, не дам, добре?» [3, с. 10], «– Чуєш, Пальмо? – гладить собаку по голові. – Я тебе скривдити не дам, хай там дід Кирило чи мати...» [3, с. 14].

Автор переконує читачів у необхідності гармонійного співіснування людини і природи, закликає досягати гармонії з природою, адже людина є частиною природи, і тому її існування залежить від природи. Грицько, знаходячись у лісі, «лікує» поранені берези, тим самим рятує і їх від неминучої загибелі: «– Пальмо, – каже, – давай замажемо оцю дюрوماху, бо це рана, березі болить» [3, с. 11], «Грицько старанно шмарує долонею глиняну замазку, вже й зашмарував, тепер на стовбурі берези слизіє біло-рудий пластир» [3, с. 12], «Грицько викидає марлевий джгут, замазує глиною дірку в стовбурі, бубонить щось під носа» [3, с. 12]. Письменник змушує читачів проаналізувати свої вчинки, спонукає до висновків про відповідальність за свої діяння.

В оповіданні «Рудня» Є. Гуцало замислюється над наслідками Чорнобильської катастрофи, виразно показуючи, як жахлива аварія понівечила життя маленьких українців. Автор художньо інтерпретує глобальні екологічні проблеми, постійні небезпеки і загрози, спричинені Чорнобильською аварією, та показує, як антропогенний вплив не тільки трансформує природне середовище, а й забирає життя і здоров'я дітей і тварин.

Головний герой Савка-Савка є непосидючим і допитливим хлопчиком й водночас слабким і беззахисним у ворожому світі. Шукаючи свого чотирилапого друга на прізвисько Вовк, маленький герой біжить на Рудню – небезпечне місце, отруєне викидами і відходами забруднюючих речовин під час видобутку та переробки руди: «В селі знають, що на Рудню ходити не можна, щоб не задихнутися чи водою не отруїтися. Мовляв, коли сам хочеш здохнути, коли свого життя не жалко – гайда на Рудню. А ще – коли якесь живе створіння чує свою смерть і хоче швидше одубіти – йде за село, на Рудню...» [3, с. 58]. Письменник як справжній психолог і уважний спостерігач, урахувавши вікові особливості читача, фіксує важливі деталі та демонструє побачене за допомогою коротких лаконічних замальовок, акцентуючи увагу на страшних картинах небезпечного болота.

Головний герой твору по-своєму сприймає жорстоку реальність, подекуди неадекватно реагуючи на різні життєві ситуації. Він не усвідомлює до кінця всієї суті жахливих наслідків екологічної катастрофи та не розуміє масштабів загрози і небезпеки від отруєного болота для свого життя і здоров'я: «Коли вітер віє сюди, на Рудню, та коли принохатися – заводський дим смердить отруйними їдучими запахами» [3, с. 57], «Савка-Савка вбирає повітря через ніздрі, принохується – і приглядається до болота, на якому й трава не хоче рости, зелені вітики зеленіють де-не-де, й квітки не цвітуть» [3, с. 58], «В горлі пече, хочеться пити, але під ногами по воді плавають якісь райдужні олійні плями – й дивитися важко на цю твань» [3, с. 58].

Передвісником страшної біди стають моторошні картини немічних тварин. У пошуках свого кудлатого друга, хлопчик із жахом і болем помічає ворону, коня, зайця, які були ледве живими: «Здається, що такі нарешті злетить, але ворона й не думає злітати, крила в неї важко обвисли. Не зводячи погляду з ворони, Савка-Савка підступає все ближче, вже поряд, у ворони затягнуті сірою поволокою очі, в розтуленому дзьобі посмикується язик» [3, с. 57], «І раптом ноги в коня хитаються, підламуються – й кінь падає в траву, здухи його здригаються, і, здається, ребра під тонкою, злинялою шкурою ходять ходором. У хлопця всередині все завмирає» [3, с. 60], «Савка-Савка приглядається, що й під зайцем підламуються ноги, як ото підламувалися під конем. Якись мало не зогнили ноги, що не тримають, а волочаться» [3, с. 61].

Бажання хлопчика допомогти беззахисним тваринам, урятувати їх від небезпеки і загрози стає фатальним: «*Страх поймає Савку-Савку, він усім тілом борсається. Він силкується ногами намацати щось тверде, але ноги тонуть у в'язкому болоті*» [3, с. 63]. Хлопчик настільки щиро любить свого життєрадісного друга Вовка, що у будь-яку хвилину здатен прийти йому на допомогу, навіть ціною власного життя. Наявність постійної загрози, спричиненої Чорнобильською аварією, письменник утілює у загибелі Савки-Савки, переконуючи, що влада людини над природою, а також байдужість та безвідповідальність світу дорослих призводять не лише до жахливих наслідків екологічних катастроф, а й до загибелі дітей і тварин.

У контексті вимог НУШ дитяча природоорієнтована література є ефективним засобом екологічного виховання здобувачів освіти, формування в них високого рівня екоцентричного типу культури, розвитку екологічного мислення й екологічного світогляду. Природознавчі ситуації, висвітлені в оповіданнях Є. Гуцала, впливають на емоційну сферу дітей, дозволяють пізнати багатоманітність природного середовища, засвоїти правила і норми взаємодії з природою, показують приклад гуманного і відповідального ставлення до тварин. Своїми творами Є. Гуцала прищеплює дітям почуття любові, бережного ставлення до природи, вчить дбайливо розпоряджатися природними багатствами, переконує своїх читачів бути турботливими і небайдужими до тварин.

**Висновки.** Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що в оповіданнях «Скажений чорнобильський собака» і «Рудня» Є. Гуцало зображує історії для дітей і про дітей, головні герої яких пережили і відчули на собі наслідки фатальної атомної аварії. З'ясовано, що влада людини над природою, а також байдужість та безвідповідальність світу дорослих призводять не лише до жахливих наслідків екологічних катастроф, а й до загибелі дітей і тварин. У досліджуваних творах творчо осмислюються проблеми взаємозв'язків людини і природи, негативних наслідків людської поведінки для екосистеми, впливу Чорнобильської аварії на життя та здоров'я людей і тварин. Визначено, що лейтмотивом чорнобильських оповідань Є. Гуцала є переосмислення шляхів взаємопроникнення сфер «людина» і «природа», розуміння об'єктивності збереження природи задля існування людини у всесвіті, пошук гармонії з природою, звинувачувальний вирок світу дорослих за порушення цієї гармонії. У своїх творах автор утверджує думку про взаємозв'язок усього живого, спонукає читача замислитися над істинними цінностями життя, усвідомити власну відповідальність за збереження екосистеми та раціональне використання природних багатств. Дослідження окресленого питання не вичерпується обсягом цієї статті і є перспективним для подальшого вивчення виховного потенціалу художніх творів природознавчого характеру Є. Гуцала.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонюк О., Олександренко О. Хроматичні кольоративи в оповіданнях Євгена Гуцала (на основі збірки «Скажений чорнобильський собака»). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 55. Т. 1. С. 131–136.
2. Голубовська І. Трагедія маленьких українців у збірці Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля» (до 80-річчя письменника). *Актуальні проблеми текстостворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах*: зб. наук. праць. 2017. С. 90–94.
3. Гуцало Є. Діти Чорнобиля. Київ : Соняшник, 1995. 104 с.
4. Гуцало Є. П. Пролетіли коні : оповідання та повісті. Київ : Вид-во гуманіст. л-ри, 2008. 384 с.
5. Деркачова О., Бойчук А. Світ дитини у «чорнобильських» оповіданнях Євгена Гуцала. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. 2023. №18 (69). С. 173–181.
6. Кіреєва М. Значення кольору у збірці оповідань Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля». *Література. Діти. Час. Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*. 2021. Вип. 7. С. 91–99.
7. Кіреєва М. Символіка імені у збірці оповідань «Діти Чорнобиля» Євгена. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. 2021. Т. X. С. 222–225.
8. Лучицька М. Є. Наратив дитячого світу оповідання Є. Гуцала «Скажений чорнобильський собака». *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2015. Вип. 6. С. 174–180.
9. Морозюк Н. Поняття добра і зла в Чорнобильських оповіданнях Євгена Гуцала. *Дивослово*. 2007. № 4. С. 32–33.
10. Резніченко Н. Дитяча психологія у творах Є. Гуцала. *Іноземна філологія* : зб. наук. пр. 2007. Вип. 119 (2). С. 248–253.
11. Статкевич Л. П. Екологічні виклики сучасності. *Художні феномени в історії світової літератури: перехід мови в письменництво («Екоцентризм: культура і природа»): тези доповідей III Міжнародної наукової конференції*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 101–102.
12. Черноусова М. Екологічна проблематика збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля». *Українська література в просторі культури і цивілізації*: зб. наук. праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С. 140–143.
13. Vardanian M. Reading Chornobyl Catastrophe Within Ecofiction. *Children's Literature in Education*. On-line first, 2021. DOI: 10.1007/s10583-021-09437-w.